

Terminológia

A report magyar megnevezése

Közismert, hogy a report angol szó, jelentése: beszámoló, tudósítás, jelentés; francia megfelelője a rapport, a németben, illetve az oroszban pedig a többes számú Berichte, illetve otcsetü használatos.

Nem ritka eset, hogy egy-egy idegen szó vagy annak gyakran egyéb nyelvi megfelelője más-más jelentésben kétszer vagy többször is meghonosodik nyelvünkben, és ez természetesen más nyelvekben hasonlóan történik. Ilyen például az ótörök eredetű oroszlán és az oszmán-törökből átvett arszlán, mely elegáns ficsurt jelent.

A report, riport és a katonai nyelv bizalmas raport szava is ilyen többszörös átvétel. A report és a riport szó azonossága az angolul tudók számára nyilvánvaló, a monarchiabeli közös hadsereg "kihallgatás" jelentésű raport szavának idetartozása azonban csak akkor válik világossá, ha tudjuk, hogy ez a német eredetű raport szó a francia rapport /régebben: raport/ átvétele. Az angol report ugyanis szintén a régebbi francia raport szóalak angolosított átvétele. A francia rapport egyébként a latin reportare ige származéka, amelynek a "visszahozni" alapjelentés mellett már a latinban megvolt a "/hirt/ megvinni, hírül adni, jelenteni" átvitt jelentése is.

A cikkünk címében szereplő report szó azonban nemcsak a nyelvtörténet számára jelent érdekes mondanivalót, problémát jelent a tájékoztatási terminológia és nyelvvelünk számára is. Nemcsak az a baj vele, hogy egy nem tulságosan szép hangzású idegen szavunkkal megint több van, hanem az is, hogy a kiejtése csak ellentmondásosan oldható meg. Az angol report szó ugyanis "helyszini tudósítás" jelentésben ma már riport-nak írva és mondva, már meghonosodott nyelvünkben, /függetlenül attól, hogy az angolok ezt kb. ripót-nak ejtik/. A kérdés tehát az, hogy a "kutatási és műszaki fejlesztési jelentés" értelemben másodszor átvett angol report szót hogyan kell kiejtenünk és leírunk. Megtehetnénk azt, hogy ezt is riport-nak ejtjük és ír-

jük, erre nem egy példa akad, hiszen például az orosz treszt szót is tröszt formában vettük át "azonos águ szocialista vállalatok központi szervezete" jelentésben, mivel volt már egy régebbi tröszt szavunk "azonos águ tőkés monopolista szervezet" jelentésben, és emellett az is közismert, hogy a régebbi magyar tröszt és az orosz treszt egyaránt az angol trust átvétele. De ha a címszereplő report szót riport formában vennénk át, egyrészt zavarna minket a kétféle jelentés különbsége, másrészt a report angol szókapcsolataiban /pl. research report stb./ ugysem ragaszkodhatnánk a magyaros riport ejtéshez. Mind ezt nagyon jól tudják a tájékoztatástudomány egyes szakemberei is, ezért - bár angolul éppen olyan jól tudnak - az angol report szót ebben az újabb jelentésében megkülönböztetésül szándékosan report-nak írják és mondják. Az idegen szavak írott forma szerinti kiejtésben való átvétele voltaképpen elég gyakori és nyelvhelyességi szempontból elfogadható megoldás, ha ez a kiejtés általánosan elterjedté válik, hiszen az angol eredetű radar szót is radar-nak ejtjük, nem pedig redör-nek, ami persze még így sem volna tökéletes angol kiejtésnek nevezhető. A report ejtés elterjesztése végső soron azonban mégsem volna nyelvileg szerencsésnek tekinthető. A report és riport szavak alaki közelsége ugyanis nem látszik kívánatosnak, s a report szókapcsolatainak óhatatlanul angolos kiejtése a magyar report kiejtéssel ugyis folyton megújuló ellentmondásba kerülne.

A nyelvművelő ezek után csak egyetlenegy megoldást javasolhat; próbáljunk a report szónak erre az újabb jelentésére olyan viszonylag rövid magyar szót alkotni, amely ezt a szót ebben a jelentésben önmagában, összetételeiben és szókapcsolataiban egyaránt helyettesíteni tudná.

Íme, a megoldási javaslatához látszólag hosszú, de bizonyára nem haszontalan kerülővel jutottunk el. Javaslatom ugyanis az, hogy a magyarban még meghonosodottnak ugyszólván nem tekinthető report szót nevezzük magyarul jelentés-nek. Kétségtelen, hogy a jelentés szónak több értelme is van, de a tájékoztatás gyakorlatában nyilván többnyire az alábbiakban felsorolt és egyéb összetételeiben lesz használatos, így aligha lesz összezsúrolható a magyar jelentés szó más, köznyelvi, katonai vagy egyéb értelmezésével. A report összetételeibe a jelentés szó szépen bele is fér, hiszen a reportbibliográfia, reportirodalom, reportsorozat, reportszolgáltatás stb. lehetne jelentésbibliográfia, jelentésirodalom, jelentéssorozat, jelentésszolgáltatás stb. A reportsorozat és riportsorozat szavak veszélyes közelsége így szintén semlegesíthető volna.

A report angol szókapcsolataiban a következő megoldásokat javasolom:

annual report: évi jelentés

committee report: bizottsági jelentés

company report: vállalati jelentés

final report, summary report: zárójelentés

preliminary report: előzetes jelentés

progress report: közbenső jelentés

research report: kutatási jelentés

state-of-the-art report: helyzetfelmérő jelentés

scientific research report: tudományos kutatási jelentés

technical report: műszaki fejlesztési jelentés

Mindezek persze egy nyelvművelőnek a dolog nyelvi oldalát vizsgáló javaslatjai. A szakszavak sorsát ugyanis elsősorban az dönti el, hogyan ítélik meg és hogyan fogadják be a szakemberek. A stafétabot tehát átvételre vár.

Ladó János

A "report"-ról és a "jelentés"-ről -a tájékoztatás gyakorlata szempontjából

Előrebocsátom, hogy LADÓ János javaslatával nemcsak egyetértek, hanem annak nagyon örülök is, mert a tájékoztatás szakirodalmában és "szóbeli terminológiájában" egyaránt hosszú idő óta megoldatlan és tartalmi zavarokra is vezető körülmény volt a "reportirodalom" hazai terminológiájának megoldatlansága. Mégis néhány szavas kiegészítést szeretnék fűzni e javaslathoz, részben magyarázatként, részben érvelésnek szánva, részben pedig "használati utmutatóként".

Valószínűleg sokan azzal érvelnek majd LADÓ javaslata, vagyis a "jelentés" kifejezésnek az angol "report" megfelelőjeként való használata ellen, hogy a jelentés szónak a magyar köznyelvben és hivatali /vagy katonai/ nyelvben annyi jelentése van /sőt, amint ebből látszik, még nyelvészeti jelentése is van/, hogy e szakkifejezés bevezetésével csak bonyolultabbá és nem egyszerűbbé tesszük a tájékoztatás terminológiáját. Ezzel a várható ellenérvvel szemben azt szeretném elmondani, hogy - amint arra LADÓ is utal - általában nem lesz szükségünk a "jelentés" szó egyedüli használatára a tájékoztatás gyakorlatában. Ha például "jelentésirodalom"-ról beszélünk /reportirodalom helyett/, akkor mindenki számára egyértelműen érthető lesz, hogy mindefajta jelentés jellegű dokumentumról van szó, tehát kutatási jelentésekről, utijelentésekről, helyzetfelmérő jelentésekről stb. egyaránt. Ha pedig az itt felsorolt és LADÓ által még bővebben említett